

Khi TRUYỀN THỐNG trở thành CHẤT LIỆU SÁNG TẠO CỦA THẾ HỆ TRẺ

👉 **THANH GIANG**

Trong định hướng phát triển đất nước giai đoạn 2026-2030, Nghị quyết Đại hội XIV của Đảng đã đề cập đến những khái niệm cốt lõi, một cách đồng bộ: hệ giá trị quốc gia, hệ giá trị văn hóa, hệ giá trị gia đình và chuẩn mực con người Việt Nam, nhằm xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Dưới góc nhìn của một nhà nghiên cứu văn hóa - nghệ thuật và đồng thời là một giảng viên trẻ, anh thấy những "hệ giá trị" ấy có thể được hiểu và lan tỏa ra sao trong môi trường đại học, đặc biệt, với sinh viên làm trung tâm?

Những khái niệm như hệ giá trị quốc gia, hệ giá trị văn hóa hay chuẩn mực con người Việt Nam, theo tôi, không phải điều gì hoàn toàn mới mà là cách gọi lại mạch nguồn đã tồn tại lâu dài trong đời sống. Điều mới nằm ở chỗ chúng ta ý thức rõ hơn rằng, văn hóa không chỉ là di sản quá khứ mà là một cấu trúc sống, cần được diễn giải liên tục trong bối cảnh hiện đại. Với sinh viên hôm nay, các hệ giá trị ấy không thể tồn tại dưới dạng khẩu hiệu, mà phải đi vào trải

LÀ GIẢNG VIÊN KHOA NGHỆ THUẬT VÀ THIẾT KẾ, PHẠM MINH QUÂN, THUỘC TRƯỞNG KHOA HỌC LIÊN NGÀNH VÀ NGHỆ THUẬT, ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI, KHÔNG CHỈ TRUYỀN ĐẠT KIẾN THỨC CHUYÊN MÔN MÀ CÒN TRUYỀN CẢM HỨNG ĐỂ SINH VIÊN NHÌN NHẬN TRUYỀN THỐNG NHƯ MỘT NGUỒN CHẤT LIỆU SỐNG ĐỘNG CHO SÁNG TẠO. TỪ GÓC NHÌN CỦA MỘT NHÀ GIÁO DỤC VÀ NGHỆ SĨ, ANH KHẲNG ĐỊNH THẾ HỆ TRẺ KHÔNG LÀM MAI MỘT GIÁ TRỊ VĂN HÓA, MÀ ĐANG GÓP PHẦN TÁI TẠO VÀ TIẾP NỐI BẰNG TƯ DUY MỚI, BẢN LĨNH VÀ TRÁCH NHIỆM VỚI BẢN SẮC DÂN TỘC.

nghiệm cụ thể qua cách ứng xử trong gia đình, tinh thần tôn trọng khác biệt, ý thức cộng đồng và trách nhiệm sáng tạo.

Từ góc nhìn giáo dục nghệ thuật, tôi tin rằng, hệ giá trị chỉ có sức sống khi được “thấm mỹ hóa” trong đời sống. Một đồ án thiết kế khai thác chất liệu dân gian, một bộ phim ngắn kể câu chuyện về gia đình ngày Tết, hay một triển lãm nhỏ trong khuôn viên trường đều là cách để người trẻ chạm vào giá trị bằng cảm xúc và trải nghiệm chứ không phải bằng định nghĩa đơn thuần. Văn hóa, vì thế, không nằm ở việc lặp lại truyền thống, mà ở khả năng đối thoại giữa quá khứ và hiện tại đúng như cái cách mỗi thế hệ viết tiếp một câu chuyện còn dang dở.

Hiện nay, cùng với nhu cầu tìm kiếm cơ hội học tập, việc làm, sự dịch chuyển của người trẻ từ nông thôn ra thành thị đang làm thay đổi nhiều thiết chế gia đình và cộng đồng ở cả hai chiều. Theo anh, đây chỉ là thách thức hay còn mở ra những cơ hội mới cho sáng tạo văn hóa? Chúng ta có thể làm gì để quá trình dịch chuyển ấy trở nên hài hòa và nhân văn hơn?

Sự dịch chuyển của người trẻ từ nông thôn ra thành thị là xu hướng toàn cầu, không riêng gì Việt Nam. Tôi không xem đó chỉ là nguy cơ mà còn là một quá trình tái cấu trúc văn hóa. Trong một bài viết của mình, tôi từng gọi hiện tượng ấy là những “đứt gãy,” khi nhiều bạn sinh ra

ở đô thị không còn hình dung được thế giới mục đồng, còn nông thôn lại dần đánh mất nhịp sống quen thuộc trước đô thị hóa. Nhưng “đứt gãy” không đồng nghĩa với chấm hết, nó chỉ cho thấy chúng ta đang đứng giữa một bước ngoặt.

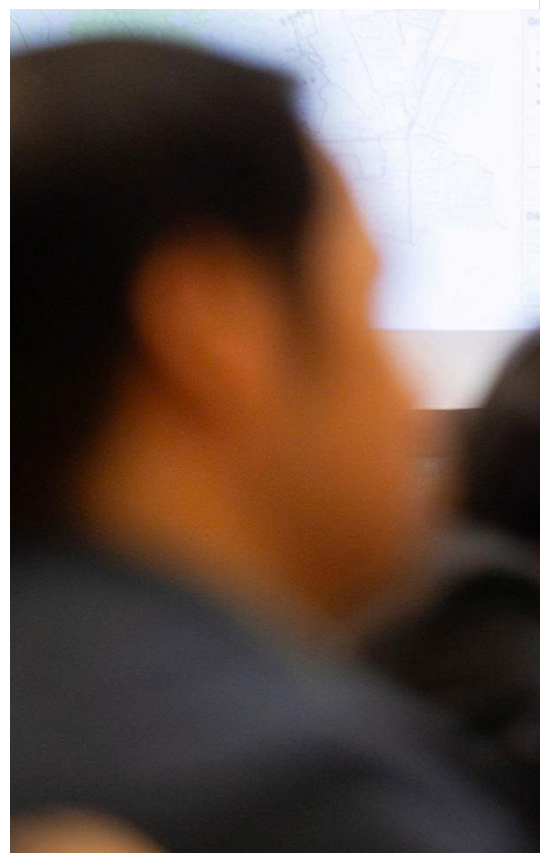
Đã có nhiều ý kiến chỉ ra sự mất kết nối, thậm chí là sự “đứt gãy” như anh vừa nói, giữa con người ngày nay, đặc biệt là giới trẻ với những giá trị truyền thống: văn hóa, lịch sử, ngôn ngữ, thậm chí cả nền tảng đạo đức... Đây có phải là xu hướng tất yếu và trường đại học có thể trở thành cầu nối giữa truyền thống - hiện tại như thế nào?

Tôi không nghĩ đây là xu hướng tất yếu. Có thể có những khoảng cách, thậm chí những “chấn thương” văn hóa, nhưng lịch sử cho thấy, truyền thống luôn biến đổi để tiếp tục tồn tại và phát triển. Vấn đề nằm

ở cách chúng ta tiếp cận nó như thế nào? Bởi nếu chỉ đóng khung truyền thống trong bảo tàng, người trẻ sẽ thấy xa lạ, song nếu biến nó thành chất liệu của đời sống đương đại, sự kết nối sẽ tự nhiên quay lại.

Văn hóa “xem - nghe - lướt” đang dần lấn át văn hóa “đọc”, đặc biệt trong giới trẻ. Là dịch giả, giảng viên nghệ thuật và cũng là một người trẻ, anh nhìn thấy những tác động nào, cả tích cực lẫn tiêu cực, đối với các hệ giá trị văn hóa? Từ đó, anh lựa chọn cách ứng xử ra sao trong giảng dạy và nghiên cứu?

Sự lên ngôi của hình ảnh, video ngắn là thực tế không thể đảo ngược. Nó mang lại nhiều cơ hội, như tri thức được phổ biến nhanh hơn, nghệ thuật có thêm kênh biểu đạt, sinh viên dễ tiếp cận thế giới đa chiều. Nhưng

mặt trái là tư duy dễ bị phân mảnh, chiều sâu suy tưởng bị bào mòn, và bản thân mỗi cá nhân bị “rèn luyện” cho quen thuộc với những hình thức tri thức “đóng gói”. Là người dịch sách và giảng dạy, tôi cảm nhận rõ sự chuyển biến này ngay trong lớp học.

Trong các lớp học của mình hiện nay, anh thường đưa những chất liệu văn hóa truyền thống vào bài tập sáng tạo như thế nào để sinh viên không chỉ “sao chép hình thức” mà thực sự hiểu tinh thần của di sản?

Trong các học phần giảng dạy, tôi luôn nhấn mạnh với sinh viên rằng, di sản không phải “kho mẫu” để chép lại, mà là một hệ sinh thái ý nghĩa và biểu tượng cần được thấu hiểu trước khi chuyển hóa thành sáng tạo. Bởi vậy, với mỗi chuyên ngành, tôi đều

thiết kế bài tập theo hướng tinh chỉnh sao cho phù hợp với đặc thù của nó. Ví dụ, với sinh viên Nghệ thuật tạo hình đương đại, các bạn được khuyến khích đối thoại với biểu tượng dân gian bằng các ngôn ngữ tạo hình đa dạng; sinh viên Nhiếp ảnh nghệ thuật lại tiếp cận di sản qua câu chuyện đời sống đương thời của cộng đồng; còn Thiết kế đồ họa, nội thất phải đi sâu vào logic cấu trúc, vật liệu, tinh thần thủ công để tránh biến họa tiết truyền thống thành thứ trang trí rỗng, minh họa.

Ở ngành Quản trị đô thị thông minh và bền vững, tôi giao đề bài nghiên cứu các không gian văn hóa đặc thù như chợ, đình, phố nghề, khu tập thể để đề xuất giải pháp tái sinh đô thị dựa trên bản sắc; với Quản lý giải trí và sự kiện, sinh viên xây dựng kịch bản sự kiện đương đại trên nền chất liệu bản địa nhưng gắn với kinh tế sáng tạo. Cách làm này phù hợp với định hướng phát triển công nghiệp văn hóa mà Đại

hội XIV đã nhấn mạnh: Biến sức mạnh văn hóa và con người thành nguồn lực nội sinh cho phát triển.

Điều quan trọng nhất, theo tôi, là đưa sinh viên ra khỏi không gian khép kín của lớp học để bước vào đời sống thông qua diễn dã ở làng nghề, gặp gỡ nghệ nhân, thực hiện dự án cùng cộng đồng. Khi chạm vào những thực hành sống động ấy, các bạn sẽ nhận ra truyền thống không phải là lớp vỏ hình thức cũ kỹ, mà là tinh thần sáng tạo bền bỉ đã nuôi dưỡng con người Việt qua nhiều thế hệ. Từ điểm tựa ấy, người trẻ có thể bước vào thị trường sáng tạo hôm nay song song với kỹ năng nghề nghiệp, là một tâm thế và căn cước văn hóa vững vàng.

Trân trọng cảm ơn anh!